

Kohtuasi C-393/23**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

28. juuni 2023

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

23. juuni 2023

Kassaatorid:

Athenian Brewery SA

Heineken NV

Vastustaja kassatsioonimenetluses:

Macedonian Thrace Brewery SA

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasjas on tegemist ühelt poolt Macedonian Thrace Brewery SA (edaspidi „MTB“) ning teiselt poolt Athenian Brewery SA (edaspidi „AB“) ja Heineken NV (edaspidi „Heineken“) vahelise vaidlusega, mis puudutab konkurentsioiguse rikkumist, mille AB pani toime Kreeka õlleturul. MTB arvates peaksid nii AB kui ka selle Madalmaades asuv emaettevõtja Heineken vastutama Madalmaade kohtutes selle rikkumise eest solidaarselt.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Käesolev ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus puudutab Madalmaade kohtute pädevust lahendada hagi, mis on AB vastu esitatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (edaspidi „Brüsseli Ia määrus“), artikli 8 punkti 1 alusel. Sellega seoses tekib küsimus, kas emaettevõtja otsustava mõju eeldus tütarettevõtja suhtes kehtib ka

siis, kui hinnatakse seda, kas on täidetud tingimus, et kahe äriühingu vastu esitatud nõuded on sedavõrd tihedalt seotud, et oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.

Eelotsuse küsimused

1. Kas sellisel juhul nagu põhikohtuasjas peab emaettevõtja asukohajärgne kohus, kui ta kontrollib, kas Brüsseli Ia määruse artikli 8 lõike 1 alusel allub teises liikmesriigis asuva tütarettevõtja vastu esitatud hagi talle, lähtuma nimetatud sättes ette nähtud tiheda seose tingimuse raames materiaalses konkurentsioiguses tunnustatud eeldusest, et emaettevõtjal on otsustav mõju tütarettevõtja majandustegevusele, mis on käesoleva kohtuasja ese?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kuidas tuleb selles kontekstis konkretiseerida kohtuotsustes Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) ja Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449) formuleeritud kriteeriumi? Kas sellisel juhul, kui on vaieldakse vastu sellele, et emaettevõtjal on otsustav mõju tütarettevõtja majandustegevusele, piisab kõnealuse tütarettevõtja suhtes Brüsseli Ia määruse artikli 8 lõike 1 kohase kohtualluvuse kindlakstegemiseks sellest, et sellise otsustava mõju olemasolu ei saa eelnevalt välistada?

Viidatud liidu õiguse sätted

ELTL artiklid 101 ja 102

Brüsseli Ia määruse artikli 4 lõige 1 ja artikli 8 punkt 1

Asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 MTB on Kreekas asuv õlletehas, mis tegutseb Kreeka õlleturul. AB on Kreekas asutatud õlletehas, mis kuulub Heinekeni kontserni. Heineken on Madalmaades asuv äriühing, mis määrab kindlaks Heinekeni kontserni strateegia ja eesmärgid. Ta ei tegele ega ole tegelenud Kreekas aktiivse äritegevusega. Heinekenile kuulus käesolevas menetluses asjasse puutuval perioodil kaudselt ligikaudu 98,8% AB aktsiatest.
- 2 Kreeka konkurentsiamet leidis 19. septembri 2014. aasta otsuses, et AB kuritarvitas Kreeka õlleturul ajavahemikul 1998. aasta septembrist kuni 14. septembrini 2014 oma majanduslikku võimsust ning et see kujutas endast ELTL artikli 102 ja Kreeka konkurentsiseaduse artikli 2 ühte ja vältavat rikkumist.
- 3 MTB palus Rechtbank Amsterdamil (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad, edaspidi „Rechtbank“) tuvastada, et Heineken ja AB vastutavad solidaarselt eespool nimetatud konkurentsioiguse rikkumise eest Kreeka õlleturul ning on solidaarselt kohustatud hüvitama MTB-le kogu selle rikkumise tagajärjel

tekinud kahju. Lisaks palusid Heineken ja AB, et Rechtbank (esimese astme kohus) keelduks AB vastu esitatud hagi läbivaatamisest kohtualluvuse puudumise tõttu. Nimetatud kohus rahuldab selle taotluse ja leidis, et ta ei ole pädev AB vastu esitatud hagi läbi vaatama.

4. Gerechtshof Amsterdam (Amsterdami apellatsioonikohus, Madalmaad, edaspidi „Gerechtshof“) tühistas apellatsioonistmes esimese astme kohtu otsuse ja jättis kõrvalnõude rahuldamata. Heineken ja AB esitasid seepeale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule Hoge Raad der Nederlandenile (Madalmaade kõrgeim kohus, edaspidi „Hoge Raad“).

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

5. Rechtbank (esimese astme kohus) otsustas esimeses astmes, et Heinekeni vastu esitatud hagi arutamine on tema alluvuses Brüsseli Ia määruse artikli 4 lõikes 1 sätestatud põhireegli alusel, kuna Heinekeni asukoht on Amsterdams, Madalmaades. Rechtbank (esimese astme kohus) on siiski seisukohal, et nimetatud määruse artikli 8 punkti 1 alusel ei allu AB suhtes esitatud hagi talle, kuna selles sättes ette nähtud tingimus, et Heinekeni ja AB vastu esitatud hagi vahel peab olema tihe seos, ei ole täidetud.
6. Esimese astme kohtu otsuse tühistamise põhjenduseks märgib apellatsioonikohus kõigepealt, et Heinekeni vastu esitatud etteheidet hinnates pidi Madalmaade kohus paratamatult hindama AB tegevust ja Kreeka konkurentsiasutuse otsust. Kui samadel asjaoludel oleks pöördutud Kreeka kohtusse, ei saaks välistada, et Kreeka kohus jõuaks teistsugusele seisukohale kui Madalmaade kohus. Arvestades vastuoluliste otsuste ohtu, on seega põhimõtteliselt täidetud Brüsseli Ia määruse artikli 8 punktis 1 sätestatud tingimus, mille kohaselt oleks soovitav nõudeid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.
7. Küsimus, kas Heinekeni vastu esitatud hagi saab rahuldada, tuleb lahendada põhikohtuasjas. Üksnes juhul, kui hagi rahuldamist võib põhjendatult pidada juba eelnevalt välistatuks, võiks kohtuasja algatamist Madalmaade kohtus pidada Brüsseli Ia määruse kohtualluvuse sätete kuritarvitamiseks. Käesoleval juhul see nii ei ole. Praeguses etapis ei saa piisava kindlusega välistada, et AB-d ja Heinekeni tuleks konkurentsioiguse seisukohast käsitada ühe ettevõtjana.
8. Seoses liidu õiguse seisukohast asjakohase küsimusega, kas AB sai mõistlikult ette näha, et tema vastu esitatakse hagi Madalmaade kohtusse, on oluline, et AB turustab Kreekas õlut Heinekeni kaubamärgi all ja kuulub Heinekeni kontserni. Tema vastu esitatud etteheide seisneb selles, et ta kuritarvitas oma turgu valitsevat seisundit muu hulgas kõnealuse õlle turustamisel kõnealusel turul. Oli mõistlikult ette näha, et seda heidetakse ette ka Heinekenile ja pöördutakse selle äriühingu asukohajärgsesse kohtusse, kuna etteheide oli otseselt seotud tema kuulumisega sellesse kontserni ja õllemargiga, mille omanik on Heinekeni kontsern.

- 9 Heineken ja AB esitasid Gerechthofi (apellatsioonikohus) otsuse peale kassatsioonkaebuse. Nad leiavad muu hulgas, et Gerechthof (apellatsioonikohus) ei käsitlenud piisavalt küsimust, kas Heineken avaldas AB tegevusele otsustavat mõju ja kas neid saab seetõttu käsitada ühe ettevõtjana.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühiülevaade

- 10 Käesolev kohtuasi puudutab liidu konkurentsioiguse eraõiguslikku jõustamist (ELTL artiklid 101 ja 102). Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaselt võib õiguslikult eraldiseisvaid üksusi pidada vastutavaks ühe konkurentsioiguse rikkumise eest, kui nad moodustavad ühe ja sama ettevõtja, mis selles kontekstis tähendab majandusüksust.¹ Ühe ja sama ettevõtjaga on tegemist siis, kui emaettevõtja kontrollib oma tütarettvõtja tegevust, mida saab tõendada sellega, et emaettevõtjal on võimalik tütarettvõtja tegevust otsustavalt mõjutada ja ta on seda mõju ka tegelikult avaldanud, või seda, et tütarettvõtja ei otsusta oma tegevuse üle turul sõltumatult, vaid rakendab peamiselt emaettevõtja poolt talle antavaid juhiseid, arvestades eriti majanduslikke, organisatsioonilisi ja õiguslikke sidemeid nende kahe õigusliku üksuse vahel. Otsustava mõju olemasolu eeldatakse, kui emaettevõtjal on otseselt või kaudselt tütarettvõtja kapitalis ainu- või peaaegu ainuosalus. Kõnealune eeldus on siiski ümberlükatav, kui emaettevõtja tõendab, et kuigi talle kuulus (peaaegu) kogu osalus tütarettvõtja kapitalis, ei andnud ta talle vaidlusaluse tegevusega tegelemise ajal mingeid tegevusjuhiseid ega osalenud otseselt ega kaudselt, eelkõige määratud juhatuse liikmete kaudu, tütarettvõtja asjasse puutuva majandustegevusega seotud otsuste langetamisel.²
- 11 Euroopa Kohus on juba 21. mai 2015. aasta otsuses CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, punktid 21–25 ja 33) võtnud seisukoha Brüsseli Ia määruse artikli 8 punkti 1 (eelkäijaks olnud sätte) kohase kohtualluvuse kohta konkurentsioiguse kontekstis. Selles kohtuasjas märkis Euroopa Kohus, et tegemist on sama faktilise ja õigusliku olukorraga, sest asjaomased ettevõtjad osalesid eri kohtades ja eri aegadel ühes ja vältavas komisjoni otsusega kindlaks tehtud rikkumises. Euroopa Kohtu hinnangul oli nende jaoks seega ettenähtav, et neid võidakse kaevata selle liikmesriigi kohtusse, kus on vähemalt neist ühe asukoht, kuna nad olid osalenud ühes rikkumises ja seega oli kindel, et nad vastutavad sellest tuleneva kahju eest.
- 12 28. jaanuari 2015. aasta kohtuotsuses Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 64) ja 16. juuni kohtuotsuses Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, punktid 45 ja 46) leidis Euroopa Kohus, et asja

¹ Vt mh 14. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Skanska Industrial Solutions jt, C-724/17, EU:C:2019:204, punktid 28–47 ja 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punktid 32–44.

² Vt 12. mai 2022. aasta kohtuotsus Servizio Elettrico Nazionale jt, C-377/20, EU:C:2022:379, punktid 105–112.

menetlev kohus peab hindama kogu tema käsutuses olevat teavet, sealhulgas ka kostja esitatud vastuväiteid. Kohtualluvuse kindlaksmääramise etapis ei ole siiski vaja koguda tõendeid vaidlusaluste faktiliste asjaolude kohta, mis on asjakohased nii kohtualluvuse kui ka esitatud nõude olemasolu seisukohast.

- 13 Käesoleva kohtuasja asjaolud erinevad kohtuotsuse CDC Hydrogen Peroxide asjaoludest, sest väidetavat konkurentsioiguse rikkumist ei tuvastanud mitte Euroopa Komisjon, vaid Kreeka konkurentsiamet, ja seda ainult tütarettevõtja AB puhul. On selge, et Heineken Kreeka õlleturul ise vahetult ja faktiliselt ei tegutsenud. Heinekeni vastu esitatud hagi põhineb MTB väitel, et artikli 102 rikkumise ajal moodustasid Heineken ja AB ühe ettevõtja, kuna Heinekenil oli otsustav mõju AB asjaomasele majandustegevusele ning sellest tulenevalt vastutab ta väidetava rikkumise eest solidaarselt. Seepärast võib tihe seos Brüsseli Ia määruse artikli 8 lõike 1 tähenduses põhineda üksnes väidetaval otsustaval mõjul. Kui kostja vaidlustab, nagu käesolevas asjas, hageja sellekohased väited sisuliselt, tekib küsimus, kas kohus peab Brüsseli Ia määruse artikli 8 punkti 1 kohase kohtualluvuse kindlaksmääramisel – kohtuotsuste Kolassa ja Universal Music International Holding tähenduses – lähtuma ka eespool punktis 10 nimetatud eeldusest, et emaettevõtjal on otsustav mõju siis, kui talle kuulub (peaaegu) kogu osalus tütarettevõtja kapitalis. Kui vastus sellele küsimusele on jaatav, peab emaettevõtja asukohajärgne kohus võtma välisriigi tütarettevõtja vastu esitatud hagi menetlusse, välja arvatud juhul, kui emaettevõtja suudab selle eelduse kohe (ilma üksikasjalikumaid tõendeid esitamata) ümber lükata. Kui aga kohus ei või juhul, kui ta kontrollib, kas asja lahendamine on tema alluvuses, sellele eeldusele tugineda, peab ta poolte sellekohaste väidete ja vastuväidete alusel (ilma täiendavaid tõendeid kogumata) kontrollima, kas on piisavalt kaudseid tõendeid lähtumaks sellest, et emaettevõtja avaldas tütarettevõtja asjaomasele majandustegevusele otsustavat mõju.
- 14 Vastus sellele küsimusele jätab ruumi põhjendatud kahtlustele. Ühelt poolt on Euroopa Kohtu tunnustatud otsustava mõju eelduse eesmärk tagada liidu konkurentsioiguse täielik rakendamine ning otsustava mõju eelduse ümberlükkamiseks vajalikku vastupidist tõendit on raske esitada.³ Teisalt on Brüsseli Ia määrusel oma eesmärgid ja seda tuleb tõlgendada neid eesmäärke silmas pidades. Sellega seoses on oluline, et kõnealuse määruse artikli 8 punkti 1 tuleb tõlgendada kitsalt, ja konkreetsemalt nii, et seda tõlgendust võib laiendada üksnes määruses sõnaselgelt ette nähtud juhtudele, sest see kaldub kõrvale üldreeglist, mille kohaselt on kohtuasja lahendamine kostja elukohajärgse kohtu alluvuses. Jaatav vastus sellele küsimusele toob enamikul juhtudel kaasa selle, et rahvusvaheliste kontsernisuhetega juriidilisi isikuid saab konkurentsioiguse väidetava rikkumise eest kaevata selle juriidilise isiku asukohajärgsesse kohtusse, kellele kuulub kapitalis otseselt või kaudselt ainu- või peaaegu ainuosalus, sõltumata sellest, millises liikmesriigis on nende asukoht ja millises riigis

³ Vt 15. aprilli 2021. aasta kohtuotsus Italmobiliare jt vs. komisjon, C-694/19 P, ei avaldata, EU:C:2021:286, punkt 58, ja kohtujurist Rantose ettepanek kohtuasjas Servizio Elettrico Nazionale jt, C-377/20, EU:C:2021:998, punktid 159–160.

asjaomane majandustegevus toimus. Brüsseli Ia määruse artikli 8 punktis 1 ette nähtud valikulisel kohtualluvusel võiks seega olla konkurentsioiguses lai kohaldamisala.

- 15 Arvestades kahtlusi seoses Brüsseli Ia määruse ja selle kohta käiva kohtupraktika tõlgendamisega, esitab Hoge Raad eespool nimetatud eelotsuse küsimused.

TÖÖDOKUMENT